

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויגש

(חלק טו — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויגש ב

ובברייתא דספרי שנינו בה בזאת*
הברכה* כמו בגמרא שלנו.

וצריך להבין:

(א) מה שהוצרך רש"י להביא מדברי רז"ל אילו מהשבטים היו החלשים ואילו הגבורים, מובן הוא, כי ממשוטו של מקרא כאן אין לדעת זאת – אבל במה נוגע לכאן בפשוטו של מקרא המשך הביאור, האריכות והפרטים אודות הקשר של הדבר לענין, לא כפל שמותם כשברכם" או "כפל וכו"? ובפרט שבלאו הכי מציין רש"י לשלשה מקורות לדבריו – וא"כ הרוצה יבוא ויראה.

(ב) מזה שהביא רש"י ב' דעות (הפכיות) מדברי רז"ל, מוכח, שבפשוטו של מקרא כאן אין הכרעה בין הדעות (ואין זאת אלא שבפירושו הראשון יש יתרון מסויים על פני הפירוש השני ולכן הביאו בראשונה) – והתמיהה על כך כפולה:

(א) בפ' וזאת הברכה* כתב רש"י בפירושו, "חמשה שבטים שבירך באחרונה זבולון גד דן נפתלי ואשר כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים הם הם שהולך יוסף לפני פרעה שנאמר

א. על הפסוקי, "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם לפני פרעה", מפרש רש"י: "מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו", ומביא ב' דעות מי היו החלשים שבשבטים: "ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם אבל שמות הגבורים כפל (ומונה שמותיהם בפרטיות)² זהו לשון בראשית רבה³ שהיא אגדת ארץ ישראל, אבל בגמרא⁴ בבבלי⁵ שלנו מצינו שאותן שכפל משה שמותם הם החלשים⁶ ואותן הביא לפני פרעה⁷ וכו' (ומסיים)

(1) פרשתנו מז, ב.

(2) ברש"י לפנינו מפרש הכפל יהודה גד נפתלי דן, ומסיים, "וכן לזבולון וכן לאשר", ובדפוס ראשון ובדפוס שני ובכו"כ כת"י רש"י מפרש כולם (אף שגם שם ישנם שינויים). ולהעיר סדר שמות השבטים שכפל בפרש"י (וכן בב"ר שמציין) אינם כפי סדר תולדותם ולא כפי סדרן בברכת משה (וכבר העיר ע"ז הרש"ש לב"ר שם). וראה לקמן הערה 31.

(3) פרשתנו פצה, ד. בב"ר לפנינו הוא באריכות יותר, ולהעיר שבדפוס ראשון ושני וכמה כת"י רש"י אי' בב"ר (וכיו"ב) ולא, זהו לשון ב"ר.

(4) בדפוס ראשון ושני, וכמה כת"י: בתלמוד.

(5) ב"ק צב, א.

(6) בגמרא לא נאמר מפורש שהם היו החלשים אבל כ"ה פי' הפשוט שם, כמובן מהקוש"י, יהודה נמי איכפולי איכפל", ראה פרש"י ותוס' שם. וראה לקמן הערה 22.

(7) וכ"כ בתרגום יב"ע כאן.

* (7) להעיר שבכ"מ ובחומשים שלפנינו נקראה הפרשה, "ברכה".

(8) בברכת זבולון (לג, יח): למה נאמר לפי שנאמר ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם ג' ולא נתפרשו שמותם וזה אחד מהם. ועד"ז בגד (שם, כ) דן (שם, כב) נפתלי (כג) אשר (כד).

(9) לג, יח.

ב. הביאור בנוגע לשינוי הנ"ל בין פירוש רש"י כאן לפירושו בפ' מטות ודברים:

מה שאנו מוצאים בפירוש רש"י, שבמקום אחד מביא ב' פירושים ובמקום אחר מפרש רק לפי א' מפירושים אלו, יתכן מצד ב' סיבות: (א) ברובא דרובא – לפי הפירוש המובא ישנו קושי בפסוק (האחר) ובפירושו מיישב רש"י קושי זה, משא"כ לפי הפירוש השני (שלא הובא) הפסוק מובן בפשטות ואינו דורש ביאור. (ב) סיבה הפכית – כיון שבמקום זה משמע מפשוטו של מקרא כפירוש זה (המובא) דוקא (אלא שאינו מוכרח), כי יתכן לפרש גם כתוב זה ע"פ הפירוש השני).

ועד"ז (הסיבה הב') בנדון דידן: בפרשתנו אכן אין הכרח מי היו החלשים ומי הגבורים, אבל בפ' מטות ודברים משמע שבני גד¹⁴ היו גבורים (דאי לאו הכי לא היו מציעים, ואנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל" ומשה רבינו לא הי' מקבל את הצעתם ואף מזרזם בלשון ציווי „חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל“).

בישוב הכתובים אדרבה יחליט היותם חלוקים זה על זה וזה רחוק מן השכל ואין דעת המשכיל סובלתו.

(14) בנוגע לראובן אין הוכחה כ"כ, כי העיקר בפרשת מטות ודברים (בנוגע המלחמה ולעבור חלוצים) הם בני גד, ראה מטות לב, ו. כה. כט. לא. לג. שמקדים בני גד לבני ראובן. ובפרש"י מטות (ודברים) ד, גבורים היו שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קדקד" (ובפרש"י יהושע ו, ט): „בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניהם לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע כו"ל, ובני ראובן היו טפלים להם. ראה לקו"ש ח"ט ע' 1-2 ובהנסמן שם.

ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", היינו שבפשוטו של מקרא (כיון שכתב כן בסתם, ללא הקדמת „רבותינו דרשו" וכיו"ב) הכריע שם (וכדעה הב')?

(ב) בפ' מטות¹⁰ ודברים¹¹ כתב רש"י, ובפשטות, ששבט גד הי' בין אלו ש„גבורים היו" – היפך מה שכתב בפ' וזאת הברכה אשר (ע"פ פשוטו של מקרא) גד הי' מן החלשים?¹²

ואין לתרץ, שבכל נדון לגופו מפרש רש"י לפי המוכרח בפשוטו של מקרא על אתר [ובפ' מטות ודברים מוכרח ע"פ פשוטו של מקרא ששבט גד הי' בין הגבורים, ובפ' וזאת הברכה בהכרח לומר ששבט גד הי' בין חמשת השבטים החלשים, ובפשוטו של מקרא דפרשתנו אין הוכחה המכריעה לכאן או לכאן]. שהרי, כמו שכבר נתבאר כמה פעמים (וזהו דבר המובן מאליו), לא יתכן שהפירוש ע"פ פשוטו של מקרא במקום אחד יהי' בסתירה לפירוש ע"פ פשוטו של מקרא במקום אחר.¹³

(10) לב, יז.

(11) ס"פ דברים.

(12) ובפ' ברכה גופא פרש"י (לג, כ) בגד „שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים“, ושם כא „לפי שהיו גבורים“. ושם (לג, כב) בן „לפניך מושלו כאריות“.

(13) ראה ספר מעשי ה' (לר' אליעזר (הרופא) אשכנזי) – מעשי בראשית פ"א – שהשיג על הרא"ם: ובאמת לא יקבל דעת המשכיל שרש"י ז"ל שכל מגמתו הוא לפרש את התורה ולהראות את יפי' היות כל דברי' נכונים למבין וישרים למוצאי דעת שיפרש את התורה במקום אחד כפי אגדה אחת ובמקום אחר יפרש כפי אגדה סותרת הראשונה, שבאופן זה הי' גם הכתובים חלוקים, ובמקום שרש"י ז"ל אומר להועילנו

בפשטות¹⁹ שגד בן יעקב אכן הי' מהחלשים, אלא שיוצאי חלציו, אנשי שבט גד כעבור ר"נ שנה – דור שנכנסו לארץ, גבורים היו²⁰; ובפרט שהשבטים התחתנו זה בזה, ויתכן אפוא שבני גד התחתנו עם בנות השבטים הגבורים, ובניהם ירשו את הגבורה ממשפחת האם²¹.

אבל עדיין אינו מובן: מהי המשמעות בפ' וזאת הברכה שאלו ש"כפל שמותם" היו החלשים – כפירוש השני ברש"י בפרשתנו? ואם אמנם משמע כן בפשוטו של מקרא (בפ' וזאת הברכה), מדוע לא הביא זאת רש"י בפרשתנו כפירוש הראשון והעיקרי?

ג. גם צריך להבין בדברי רש"י בפרשתנו, מפני מה (1) האריך בפירושו, (2) בלשון בלתי רגילה כלל בפירוש רש"י:

(א) הוסיף, "(זהו לשון בראשית רבה) שהיא אגדת ארץ ישראל"?

אבל מ"מ הפי' דגבורים פשוט יותר בפשט"מ בפ' מטות ובפרט בפ' דברים, שהרי לפי הנ"ל מבואר רק זה שלא פחדו והבטיחו, ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל, אבל אין זה מספיק באם הי' חלשים – שמשא וכל בני יקבלו דבריהם ויצווה אותם, חלוצים תעברו גו" ויסמכו על הנס. ראה לקו"ש שם.

(19) ובפרט אשר בפרשתנו – מדגיש אנשים. (20) עדי"פ' במשכיל לדוד שם בתירוץ הא'. והסתירה דפרש"י וזאת הברכה (לג), יח. לג,

כ"כא) ג.ד. . שהיו חלשים כו'. כלביא. . סמוך לספר. . צריכים להיות גבורים, הם היו הולכים לפני החלץ. . לפי שהיו גבורים כו" – ראה מפרשי רש"י שם. ואכ"מ.

(21) ראה פרש"י פרשתנו (מו, טו): הזכרים תלה בלאה. . ללמדך אשה מזרעת תחלה כו'.

[וממילא אין לומר שהיסוד לפירוש רש"י בפ' מטות ודברים שבני גד היו גבורים הוא מה שאחר כך, ככל משה שמותם" בברכתם¹⁵ – ובפרט שראיתו של רש"י ש"גבורים היו" אינה רק מן הפסוק, והחלוצ עובר לפניהם¹⁶ האמור ביהושע, בזמן שלאחר ברכת משה, אלא מן הפסוקים בפרשת מטות ודברים גופא – לפני ברכת משה].

ואין זה בסתירה לפירוש השני ברש"י בפרשתנו (שגד הי' מה"חלשים")¹⁷, כי לפי פירוש זה אפשר לומר¹⁸

(15) כתירוץ השני במשכיל לדוד ברכה שם. (16) ראה לקו"ש ח"ט ע' 5 הערה 25 ובשוה"ג. (17) או לפי הראשון שראובן הי' מהחלשים, אבל בזה אין קושיא כ"כ כדלעיל הערה 14. (18) או י"ל שלפי' הב' כאן שגד מן החלשים, זה שאמרו בפ' מטות, ואנחנו נחלץ חשים לפני בני"גו" כי היו בטוחים בברכתו של יעקב (ויחי מט, יט ובפרש"י): "והוא יגוד עקב – כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש", ולכן לא הוצרך רש"י לפרש הכתוב, ואנחנו נחלץ חושים גו" לדיעה זו שהיו חלשים – כי מובן הוא ממה שפי' כבר בפ' ויחי. וראה עדי"פנ"י בפ' מטות שם.

ומתאים גם בפשט"מ שם, כי פשטות המשך הכתובים שם הוא, שדבריהם, ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל גו" הוא מענה לטענת משה אליהם (ע"ז שבקשו לישאר בעבר הירדן) "למה תניאון את לב בני ישראל מעבור גו' כה עשו אבותיכם" (לב, ז ואילך). ובכדי לבטל בתכלית חשש הנ"ל הוצרכו לומר כן. וראה לקו"ש ח"ט ע' 6 ואילך) שגם לפרש"י שם "מתוך שגבורים היו" כן הוא פירוש הפשוט בהפרשה.

ואין לומר שדברי יעקב היו רק כדברי נבואה – מה שיהיה בפועל מאיזה סיבה שתהי' כ"י: א) ככל אופן הרי הוא מברכתו (ובמילא נתינת כח) של יעקב. ב) אדרבה – אם היו נבואה מובן יותר שא"צ לגבורה לאמור, נחלץ חושים גו" שהרי ידעו שלא יפקד מהם איש.

לאידך גיסא, אע"פ שכאן לא פירט הכתוב מי היו חמשת החלשים, הנה ממה שלמדנו עד כה ניתן לדעת (בפשוטו של מקרא) על אודות הגבורה (והחלישות)²³ של כמה מהשבטים:

הלומד את פרשת מעשה שכם²⁴ מבין בפשטות ששמעון ולוי היו גבורים – שהרי שניהם לבדם הרגו כל זכר אשר בעיר וכו' – ולכן קשה בפירוש הראשון ש,אותם שלא כפל . . שמותם" הם החלשים, ובכללם גם שמעון ולוי.

ולכן הביא רש"י את הפירוש השני, „שאותם שכפל משה שמותם" הם החלשים, ונמצא ששמעון ולוי היו מן הגבורים. אלא שבהמשך לכך הוכרח רש"י להוסיף „ויהודא שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר", שהרי מן המאורעות דבני יעקב (שלמדנו לעיל) ברור שיהודא ה' בין הגבורים, ויתירה מזו: הגבור שבשבטים – המלך שבשבטים²⁵; הוא אשר מסר את עצמו למען בנימין, הוא שהתייצב כנגד יוסף המשנה למלך מצרים וכו'²⁶.

אבל קשה גם לפירוש השני,

(23) ואף דהשבטים „כולם גבורים" (פרש"י מקץ מב, ה. וראה פרש"י שם מד, יג) – הרי כאן נוגע איך שנראים בעיני פרעה במשך הרגעים כשהציגם לפניו, וכפרש"י כאן „מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים כו'".

(24) וישלח לד, כה ואילך. וראה ל' רש"י מקץ מב, יד. כד.

(25) כמוכן מוישב לו, כו. וראה פרש"י שם לה, א. ולהעיר מוחי מט, ח"ט שיהודה נמשל לארץ – מלך שבחיות.

(26) ריש פרשתנו. ובפרש"י שם: אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך.

(ב) הלשון „בגמרא בבלי (שלנו)²²?"

(ג) „ובברייתא דספרי שנינו בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו" – (א) למאי נפקא מינה שכן שנינו גם בברייתא דספרי, (ב) מהו הדיוק „בברייתא (דספרי)", (ג) למאי נפקא מינה אם דברי הברייתא והספרי הם „וזאת הברכה" או בפרשה אחרת?

ד. והביאור בכל זה:

כיון שבפסוק נאמר „ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", ולא נתפרש מי היו, מסתבר לומר שבמקום אחר בתורה נבדלו חמשת השבטים הללו משאר השבטים.

ולכן הביא רש"י את אריכות דברי חז"ל שהדבר מובן מברכת משה, שחלק מהשבטים כפל שמותם וחלק מהם לא כפל שמותם. זהו המקום (היחיד) שמצאנו שבו ייחד הכתוב והבדיל חמשה שבטים מן השאר (לפי שני האופנים דב' הפירושים).

(22) הוספת תיבת „שלנו" י"ל שכוונתו לשלול גירסא אחרת (הובא בדק"ס ב"ק שם) שבמקום „יהודה נמי איכפולי איכפל" מקשה „הנך שיתא הו" ומתוך „יהודה למילתי איכפל", שזוהו משמע שלקח הגבורים ולכן מקשה שישנו ששה ולא חמשה ומי מהם לא לקח כו'. ולהעיר מהגירסא בפרש"י (שהובא בע"י ב"ק שם) „שלא ישלוט בהם עין הרע" (ותיבת „שלנו" – קאי על „גמרא" שלפנ"ו וכדמסיים „גמרא שלנו"). וראה ילקוט עה"פ: „ואית דאמרי איפכא לפי שנאמר ומקצה אחיו לקח ולא נתפרשו שמותם אותם שנכפלו שמותן לקח", דיש לפרש ד,אית דאמרי איפכא" הוא (רק) „איפכא" מזה שהביא לפניו את נוי לקח. וראה רד"ק כאן עה"פ „הפחותים או הגדולים מהם כי מחלוקת בדברי חז"ל". צרור המור וטור הארוך כאן.

הראשון נמנה בין הגבורים, שכן בפשטות משמע שהי' מן החלשים: הוא הי' הצעיר שבחבורה, נקרא²⁷ ילד זקונים קטן, יעקב אבינו חשש בנוגע אליו במיוחד „פן יקראנו אסון“²⁸, וכן משמע (קצת עכ"פ) מדיבורו של יהודה ליוסף²⁹.

395

ואעפ"כ, הפירוש הראשון הוא הפירוש העיקרי – כי לפי הפירוש השני, הן אמת שהיות יהודה בכלל אלו ש„כפל משה שמותם“ הוא מצד טעם אחר ולא „משום חלשות“, וממילא נותר מספר של חמשה שבטים (ובפרט לפי הדגשת רש"י בפ' וזאת הברכה: „חמשה שבטים שבירך באחרונה“) ש„כפל .. שמותם“ מטעם „לחזקם ולהגבירם“ – אבל מ"מ חמשת השבטים הללו אינם חלוקים באופן ברור, כיון שסוף-סוף הוכפל עמהם גם שמו של יהודה; ולכן מסתבר יותר כפירוש הראשון, כיון שאלו ש„לא כפל שמותם“ נמנו במספר חמשה בדיוק³⁰.

והקושיא דלעיל³¹, שלפי הפירוש

(27) פרשתנו מד, כ.

(28) מקץ מב, ד (שם, לח). ואף שפרש"י „שהשטן מקטרט בשעת הסכנה“, הרי „שלח יעקב את אחיו“ וחשש כן רק בבנימין. ולהעיר מתרגום יב"ע מקץ שם „הוא טליא“, רמב"ן פרשתנו (מד, כט).

(29) פרש"י פרשתנו מד, לג: לכל דבר אני מעולה ממנו לגבורה למלחמה ולשמוש.

(30) אף שצ"ע ק"י: א) לא נזכר שם שמעון בברכת משה (וראה פרש"י שם לג, ז). ב) גם יוסף לא נכפל שמו שם.

(31) גם י"ל שפי' הא' קרוב יותר לפשט"מ כאן מזה שמצינו בפשט"מ בהכתובים בכלל (לא רק בהכתובים שצ"ע) מי היו הגבורים. ולכן מתחיל מיהודא, ולאח"ז גד (שמוכח בפ' מטות דברים

וברכה (לג, כ"א) כנ"ל), וממשיך בנפתלי – ראה ויחי מט, כא. ובפרש"י. דן (ברכה שם, כב ובפרש"י*) ומסיים „וכן זבולון וכן לאשר“ שלא מצינו בהם כלל. ולהעיר מפרש"י ברכה (שם יט ד"ה ושפני) בזבולון „והוא עומד על הספר“ (ראה פרש"י בגד ודן הנ"ל). ובפרש"י שם לפני: „זבולון עם חרף נפשו למות“ (שופטים ה, יח) שבמלחמת סיסרא.

(32) וישלח לד, כה"כ.

(32*) וישלח שם, לא.

(33) מה שראובן לא עשה בזה אף שהוא הגדול – ועכצ"ל מובן בפשטות, כיון שרש"י לא מתרץ זה, גם לא ברמז, י"ל כמה טעמים:

א) אינו מתאים לבן יעקב (ואדברא החידוש הוא שמעון ולוי עשו זה – כפרש"י בהמשך הסיפור – לד, כה).

ב) מדותיו רכות, היפך ענין הנקמה (כפרש"י לפני זה – כט, לב).

ג) יר"ש ביותר (ראה פרש"י וישב לו, כט: עסוק בשקו ותעניתו על (שרק) בבלל יצועי אביו). וראה ויצא ל, יד: וילך ראובן גו' (אף שהוא שבחן של שבטים – פרש"י שם – מפורש הוא בראובן).

ד) מסתבר דבהיות כל הבנים בבית – שימוש האב צ"ל ע"י הגדול (משא"כ כשמוכרחים להיות במק"א – כל אחד יש לו יומו (רש"י וישב לו,

*) חה שהקדים נפתלי לדן – אף שבדן נאמר „גור אר"י“ .. ומשולו באריות – כי נפתלי הוא הנותן וגורם שירת ברוך כ"י על הנצחון במלחמת סיסרא (הובא בפרש"י ויחי שם), משא"כ דן עמד לברוח (רש"י שופטים ה, יז).

חיבה הוא שכופל את שמו³⁷, ואין רש"י מוסיף על כך כל הסבר, מצד פשיטות הדבר.

והחילוק בין הפירושים בנוגע לברכת משה גופא: לפי הפירוש שכפל שמות החלשים לשם תוספת ברכה, מובן שכפילת השם ע"י משה רבינו היא חלק (והמשך) של הברכה; משא"כ להפירוש שהגבורים היו אלו ש"כפל . . שמותם", אין כפל השם חלק מברכת משה – כי שמות הגבורים לא נכפלו ע"י משה לשם תוספת ברכה³⁸, אלא שבהזכירו את שמותיהם בתורה³⁹ כפלם והדגישם יותר מצד פרסומם – „שמו הולך לפניו“.

ועפ"ז מובן, שבלימוד הפסוקים בפ' וזאת הברכה בפשטות, ובפרט הפסוקים העוסקים ממש בברכת משה, מסתבר יותר שכל תיבה ותיבה הנאמרת בברכות השבטים היא חלק מברכת משה;

ולכן פירש שם רש"י שאלו היו החלשים ו"כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם", דעפ"ז גם כפל השם הוא ענין של ברכה⁴⁰.

ז. לפי זה יובן גם מה שהוסיף רש"י בפרשתנו „שהיא אגדת ארץ ישראל“ – „אבל בגמרא בבליית שלנו“, מפני

(37) וירא כב, יא.

(38) בב"ר: כל מי שכפל שמו בברכתו של משה. וראה ג"א שבהערה 35: והכתוב בא כו.

(39) וכן יש לדחוק בפרש"י כאן „אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם“.

(40) וזה שפי' בגד (ברכה לג, כ"בא) י"ל שגם זה ברכה (וראה לעיל הערה 20). ואפילו אם היו גבורים מצ"ע, הוסיף בהם משה ע"י ברכתו (וראה לעיל הערה 18 בברכת יעקב).

ובפרט שאנשי שכם היו אז „כואבים“³⁴. ועוד הוסיף בהם גבורה „אפם כי עז“^{34*}.

ו. אמנם, בפ' וזאת הברכה משמע מפשטות הכתובים שאלו ש"כפל . . שמותם" היו החלשים, ולא להפך – ובהקדים לבאר טעמי החילוק בין ב' הפירושים, אם „כפל . . שמותם" הוא מצד חלישותם או מצד גבורתם:

אם נאמר שהחלשים הם אלו ש"כפל . . שמותם", נמצא שטעם הכפל הוא לשם תוספת ברכה – כמ"ש רש"י שם: „לחזקם ולהגבירם“ – כי נזקקו לכך מפאת חלישותם.

ואם נפרש שכפל השמות קאי על הגבורים, אזי הפירוש בזה הוא: מאחר שגבורים היו, העניק להם הדבר חשיבות מיוחדת³⁵ שבאה לידי ביטוי (גם) בכפל השם – היינו ששמותיהם היו בולטים ומודגשים יותר משמות שאר השבטים (ועל דרך „ואגדלה שמך“³⁶),

ע"ד פרש"י: אברהם אברהם – לשון

(כט). – ולהעיר מפרש"י וירא יח, ד*. דעת ר' יהושע (הובא במת"כ ב"ר פפ"ד, יט).

(34) וישלח לד, כה. ולהעיר מפרש"י שם „שמשרו עצמן עלי“.

(34*) ראה ויחי מט, וז – אלא שנאמר זה לקמן.

(35) בגו"א כאן: והכתוב בא להגיד כי הם גבורים ולכן כפל. וראה דברי דוד להט"ז כאן „לפי שזהו עדות להם כו“.

(36) לך בתחילתו.

(* דמכיון שיש מעלה לעשות בעצמו ולא ע"י שליח – וא"כ כל הבנים ישתדלו, ובמילא – קדימה לגדול.

ולהעיר מפרש"י נח ט, כה. וי"ל.

של אריכות בסגנון ובלשוון, צריך לומר ש"כפל משה שמותם" של השבטים החלשים לשם תוספת ברכה, היינו שמה רבינו האריך בלשוון ברכתם כדי לחזקם ולהגבירם; ואע"פ שאפשר לפעול גם ע"י ברכה ותפלה קצרה, מ"מ כיון שע"י כפל ואריכות הלשוון באה תוספת חיזוק והדגשה, צריך לומר שכן עשה משה.

ח. עפ"י מובנת גם הוספת רש"י "ובברייתא דספרי שנינו בה בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו":

מכל הנ"ל נמצא, שבכל אחד מב' הפירושים ישנו יתרון כפול ביחס לזולתו: א) מצד פשטות הכתובים כאן, ב) מצד הענין דכפל שמותם:

המעלה הכפולה בפירוש הראשון: א) לפי המובן בפשוטו של מקרא כאן ה' בנימין בין החלשים ויהודה מהגבורים; ב) כאשר הכתוב מחלק "ומקצה אחיו לקח) חמשה אנשים" ואינו מפרש מי היו, מסתבר שהכוונה בזה היא לחמשת השבטים החלשים, כיון שבאלו ש"לא כפל משה שמותם" ישנו מספר מדוייק של "חמשה" (אנשים, שבטים), כנ"ל.

היתרון הכפול בפירוש השני: א) לפי המובן בפשוטו של מקרא היו שמעון ולוי מן הגבורים ולא מן החלשים; ב) מסתבר יותר לפרש שהכפלת השם בברכה היא ענין הקשור לעצם הברכה – שבביל לחזקם כו', מלומר שכוונת הכתוב לרמז לענין אחר – שהם הגבורים⁴³ (דבר שאינו

שדברים אלו מוסיפים הסבר בתוכן כל פירוש ובטעם החילוק שבין הפירושים.

החילוק בין הלימוד בארץ ישראל (תלמוד ירושלמי) ובין לימוד תלמוד בבלי: צורת הלימוד בארץ ישראל היא בתוכן וסגנון קצר, ללא אריכות השקלא-וטריא בתוכן הענין וללא אריכות הלשוון (וכדאיתא בגמרא⁴⁴ "האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא").

משא"כ סדר הלימוד בבבלי – בגמרא בבליית", הוא מתוך אריכות הן בשקלא-וטריא בתוכן הענינים והן בסגנון ולשוון.

ובזה מובן ששיטת בראשית רבה "שהיא אגדת ארץ ישראל" היא, שכאשר לפנינו ברירה בין שני פירושים, האחד (כפל שמות החלשים) שמה רבינו האריך בלשונו בזה ש"כפל שמותם" לשם ברכה (שהרי ברכה ותפילה ניתנות להיאמר (ומצינו גם) בקיצור לשון⁴²), והשני (כפל שמות הגבורים) שמה רבינו קיצר בלשונו – שהרי הכפלת השמות איננה אריכות הלשוון דברכתו של משה, אלא זהו ענין נפרד המודגש בתורה, שמצד גבורתם שםם הולך לפניהם – צריך לנקוט שמה רבינו אמר את הברכה בלשוון קצרה, והחלשים הם אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם, אבל שמות הגבורים כפל.

"אבל בגמרא בבליית שלנו" – לפי אופן הלימוד בבבלי, אשר לשם תוספת הסברה בתוכן הענין יש ללכת בדרך

(43) ועפ"י יומתק מה שהוסיף רש"י גם "ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות

(41) ב"ק ו, ב. וראה ספרי כללי הירושלמי.

(42) וראה בהעלותך יב, יג. ובפרש"י שם.

שבמשנה נאמרים הדברים בקיצור וברמז, „דבר קצר וכולל ענינים רבים“⁴⁴, ואילו בברייתא הם מפורשים באריכות ובפרטיות.

ובזה רמז רש"י, שדרך סידור הברייתא (באריכות) מסבירה ומטעימה מה שהפירוש ב„ברייתא דספרי“ הוא כב„גמרא בבלי“, „שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים“, וכנ"ל שמשו רבינו האריך וכפל את שמות החלשים כדי „לחזקם ולהגבירם“.

ואעפ"כ בפרשתנו זהו פירוש שני, כיון שיתרון זה של הפירוש השני שייך בעיקר במקום שבו מדובר אודות ברכה – בפ' וזאת הברכה – משא"כ לפי פשוטו של מקרא בפרשתנו יש מקום רב יותר ליתרון בפירוש הראשון כנ"ל.

(משיחת ש"פ מסו"מ תשכ"ט)

44 רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק).

נוגע דוקא בעת שנותנים להם ברכה, ואדרבה, זה מתאים יותר במקום שמדבר אודות מעלות עצמם).

ויתרון זה השני הדגיש רש"י בהביאו את דברי הספרי, ובכתבו שבספרי „שנינו בה בזאת הברכה כמו בגמרא שלנו“ – זכיון שהדברים אמורים ב„וזאת הברכה“, מסתבר שגם כפל השמות הוא ענין של ברכה.

וכשם שבשני הפירושים הראשונים הטעים רש"י את החילוק שבין שיטותיהם בזה שהוסיף „שהיא אגדת ארץ ישראל“ – „בגמרא בבלי שלנו“, שבזה רמז לדרך לימודם – כך גם בהוספת רש"י כאן „בברייתא דספרי“:

כל הענינים האמורים בברייתא מקורם במשניות, אלא שהחילוק הוא,

אלא טעם יש בדבר כדאיתא בב"ק, כי גם הכפלת שם יהודה הוא ברכה ותפלה שמשו „ביקש רחמים“ עבורו כבגמרא שם (הובא בפרש"י ברכה לג, ז).

